

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN The Dual Nature of Legitimacy in the Prison Environment, An Inquiry in Slovenian Prisons

Springer, Cham, 2019, 96 str.

Studije o legitimnosti organa formalne socijalne kontrole zauzimaju važno mesto u kriminološkoj literaturi, a prof. dr Gorazd Meško i doc. dr Rok Hacin, autori knjige *Dvostruka priroda legitimnosti u zatvorskom okruženju – Istraživanje slovenačkih zatvora* poznavaoi su ove teme kojom su se bavili u brojnim naučnim publikacijama.

Legitimnost delovanja organa formalne socijalne kontrole ima važnu ulogu na planu prevencije kriminaliteta. Poštovanje pravnih normi ne bi trebalo da se zasniva isključivo na zastrašivanju, već i na međusobnoj saradnji građana sa državnim organima. Upravo studije o legitimnosti pokušavaju da utvrde u kojoj meri kooperacija počiva na instrumentalnom modelu, odnosno na premisi da je ljudsko ponašanje motivisano ličnim interesom ili na modelu legitimnosti po kome na poštovanje pravnih normi i saradnju respondenata (to mogu biti različite populacije) sa policijom, krivičnim pravosuđem ili zaposlenima u kazneno-popravnim zavodima uticaj ima i njihova percepcija o legitimnosti delovanja državnih organa.

Knjiga *Dvostruka priroda legitimnosti u zatvorskom okruženju – Istraživanje slovenačkih zatvora* predstavlja podstudiju u okviru naučnog-istraživačkog

projekta „Legality and legitimacy of policing, criminal justice and execution of penal sanctions” koji finansira Agencija za istraživanja Slovenije. U pitanju je monografija kojom su predstavljeni rezultati sprovedenog istraživanja o legitimnosti u kazneno-popravnim zavodima u Sloveniji. Istraživanje je zasnovano na kvalitativno-kvantitativnom pristupu, što umnogome doprinosi sveobuhvatnom sagledavanju istraživačkog problema.

Knjiga je podeljena u devet celina. Autori najpre razmatraju teorijsku stranu predmeta istraživanja. U delu monografije koja nosi naslov „Kažnjavanje i legitimnost” ukazuje se na specifičnosti postizanja legitimnosti u kazneno-popravnim zavodima. Naime, penitencijarne ustanove u osnovi imaju totalitarni karakter i održavanje reda u njima nužno je povezano sa upotrebom prinude. Ironija modernih zatvora je njihov autoritarni karakter u demokratskim društvima, zbog čega je postizanje legitimnosti delovanja zaposlenih, a pre svega zatvorskih čuvara, zahtevan posao. Za razliku od postizanja legitimnosti drugih državnih organa koja u najvećoj meri zavisi od proceduralne pravde kao i poverenja, za zatvorsko okruženje upravo je karakteristično odsustvo po-

verenja, zbog čega je postizanje legitimnosti određeno i drugim faktorima kao što su, na primer legalitet i efikasnost delovanja.

U monografiji se polazi od dvojnog koncepta legitimnosti. Naime, rezultati sprovedenih studija pokazuju da saradnja zatvorenika sa zavodskim osobljem zavisi od njihove percepcije o zaposlenima u zavodima kao legitimnim nosiocima moći, dok sa druge strane percepcija zaposlenih o sopstvenoj legitimnosti utiče na njihovu efikasnost na radu i odnos prema zatvorenicima. Među faktorima koji utiču na percepciju zatvorenika o legitimnosti delovanja zavodskog osoblja su proceduralna i distributivna pravda, poverenje, obaveza na poslušnost, efikasnost, odnos prema zatvorenicima, zatvorska podkultura, individualne i karakteristike izrečene zatvorske kazne. Kada je u pitanju percepcija o sopstvenoj legitimnosti, određuju je između ostalih sledeći faktori: odnosi sa kolegama, podkultura zaposlenih, odnos sa zatvorenicima, proceduralna pravda nadređenih, percepcija zatvorenika o legitimnosti zaposlenih u zavodima, stres, individualne karakteristike.

Empirijski deo monografije podeljen je prema rezultatima koji su dobijeni primenom kvalitativnih odnosno kvantitativnih metoda. Prva grupa podataka dobijena je intervjuisanjem zatvorenika, zaposlenih kao i direktora. Istraživanje je sprovedeno 2015. godine u svim slovenačkim kazneno-popravnim zavodima kao i u vaspitno-popravnom domu. Ukupno je intervjuisano 193 lica lišenih slobode što čini 16.5% zatvoreničke populacije u godini istraživanja. Rezultati intervjuisanja razvrstani su po kategorijama i pružaju uvid u odnose zatvorenika sa zaposlenima, njihovoj percepciji

o odnosu zaposlenih kao i razlozima poslušnosti, odnosu sa drugim zatvorenicima i zatvorskoj podkulturi. Pored toga, respondenti su ukazali i na probleme sa kojima se suočavaju u zavodima kao što su stresne situacije i određene nedozvoljene aktivnosti. Interesantno je da su zatvorenici generalno imali dobru sliku o službi za obezbeđenje, dok je suprotno zaključeno u odnosu na zaposlene u službi za tretman koji po rečima ispitanika ne pomažu dovoljno kako bi se zatvorenik prilagodio životu posle zatvora. Isto tako, više poverenja postoji prema prvoj grupi zaposlenih.

Uzorak intervjuisanih zaposlenih u svim zavodima u 2015. godini broji 139 lica što čini 18% od ukupne populacije. Odgovori ispitanika klasifikovani su po kategorijama i omogućavaju detaljan uvid u njihove stavove o odnosu prema zatvorenicima, načinu na koji uspostavljaju autoritet, odnosu prema profesiji, kolegama i nadređenima. Broj intervjuisanih direktora u uzorku je 12 što čini oko 21% ove populacije. Slično kao i u razgovorima sa zaposlenima u zavodima, istraživači su došli do veoma korisnih podataka o relacijama sa podređenima, odnosu prema profesiji, zatvorenicima i zatvoreničkoj podkulturi, problemima u upravljanju, stresu u obavljanju posla.

Kvantitativna analiza sprovedena je na uzorku od 328 zatvorenika i 243 zaposlena lica u zavodima. Primenom statističkih metoda ispitivano je dejstvo različitih nezavisnih varijabli na legitimnost. Autori su potvrdili pretpostavke od kojih se u istraživanju pošlo, odnosno utvrđeno je da na percepciju zatvorenika o legitimnosti delovanja zaposlenih utiču proceduralna pravda, distributivna pravda, odnos sa zaposle-

nima, poverenje, efikasnost u radu zaposlenih, uzrast, režim u zavodu. Kada je u pitanju percepcija o samo-legitimnosti statistička analiza je pokazala da sledeći faktori imaju relevantan uticaj: odnos sa kolegama, proceduralna pravda nadređenih, odnos sa zatvorenici, percepcija zatvorenika o legitimnosti delovanja zaposlenih, zatvorska podkultura, zadovoljstvo naknadom za rad, obrazovanje, uzrast.

Naposletku, autori na osnovu sprovedenog istraživanja upućuju određene sugestije koje se mogu svrstati u tri kategorije: 1) predlozi za sistemske promene; 2) predlozi upućeni nadređenima u penitencijarnim ustanovama; 3) predlozi za poboljšanje odnosa zaposlenih sa zatvorenici.

Studije o legitimnosti u kaznenopopravnim zavodima zavređuju pažnju imajući u vidu nesporn problem prenaseljenosti u penitencijarnim ustanovama širom sveta, problem recidivizma nakon izdržane zatvorske kazne kao i raširenost zloupotrebe psihoaktivnih supstanci u zatvorima. Porast zavodske populacije primetan je i u Sloveniji pa je tako u periodu od 2005. do 2016. iznosio 40.8%, a zatvorenici su činili 2/3 ove

populacije. Nasuprot tom porastu, broj zaposlenih uvećan je za svega 6.3% zbog čega je i broj zatvorenika po jednom zaposlenom porastao sa 0.98 u 2005. godini na 1.31 u 2016. godini. Značaj ove monografije ogleda se i u testiranju rezultata empirijskih istraživanja koja su sprovedena u državama Zapadne Evrope i analize da li se i u kojoj meri mogu povući paralele sa državom koja ima i nasleđe drugačijeg društveno-ekonomskog uređenja.

Knjiga *Dvostruka priroda legitimnosti u zatvorskom okruženju – Istraživanje slovenačkih zatvora* predstavlja nezaobilaznu literaturu za sve autore koje zanima pitanje legitimnosti u penološkom kontekstu. Bogato iskustvo autora kao i poznavanje problematike, ispitivanje predmeta istraživanja iz dva različita ugla, korišćenje triangulacije metoda i reprezentativnost uzorka sveobuhvatno doprinose utisku da je čitaocima ponuđeno vrlo interesantno i korisno naučno delo, a svim budućim istraživačima, koji se opredele za analizu legitimnosti delovanja organa formalne socijalne kontrole, izvor koji svakako treba koristiti.

Natalija Lukić